

# ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

## ΔΙΑΛΕΞΗ ΑΡ. 4

### ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε τις εξουσίες κυρίως των Επαρχιακών Δικαστηρίων , δυνάμει σχετικών προνοιών του Τέταρτου Μέρους του Περί Δικαστηρίων Νομού 14/60 όπως τροποποιήθηκε όπως και επίσης δυνάμει του Μέρους II του Κεφαλαίου 6 , δηλαδή του Περί Πολιτικής Δικονομίας Νόμου.

Το Τέταρτο Μέρος του Νόμου 14/60 τιτλοφορείται σαν «εξουσία των Δικαστηρίων». Μέσα στο Μέρος αυτό καλύπτονται και εξουσίες εν μέρει του Ανωτάτου Δικαστηρίου όπως θα εξηγήσουμε κατωτέρω.

Όσον αφορά όμως τις εξουσίες του Ανωτάτου Δικαστηρίου , ιδιαίτερα όταν ενεργεί σαν Συνταγματικό Δικαστήριο αυτές εντοπίζονται στα Άρθρα 133-151 του Συντάγματος και όταν επίσης το Ανώτατο Δικαστήριο ασκεί δικαιοδοσία σε Πολιτικής ή Ποινικής φύσεως υποθέσεις, οι εξουσίες του εντοπίζονται και στα Άρθρα 152-164 του Συντάγματος.

Το Ανώτατο Δικαστήριο , διάδοχος του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και πρώην Ανωτάτου Δικαστηρίου , έχει εν συντομία τις πιο κάτω εξουσίες :

1. Εξουσία έκδοσης διαδικαστικού κανονισμού με το οποίο ρυθμίζει την ενώπιον του ακολουθητέα διαδικασία (βλέπε σχετικά Διαδικαστικό Κανονισμό του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου του 1961) .

2. Εξουσία να αποφασίσει ότι Νόμος ή Απόφασης της Βουλής των Αντιπροσώπων παραβιάζει την Αρχή της Ισότητας σε βάρος μιας εκ των δύο κοινοτήτων. Άρθρο 137.
3. Εξουσία αναπομπής του προϋπολογισμού λόγω δυσμενούς διάκρισης . Άρθρο 138
4. Εξουσία να αποφασίζει για θέματα σύγκρουσης ή αμφισβήτησης εξουσίας ή αρμοδιότητας μεταξύ της Βουλής και των Κοινοτικών Συνελεύσεων ή οποιωνδήποτε οργάνων ή αρχών της Δημοκρατίας εκτός των Δικαστικών Αρχών. Άρθρο 139.
5. Εξουσία να γνωματεύει κατά πόσον Νόμος ή Απόφασης της Βουλής των Αντιπροσώπων βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα. Άρθρο 140
6. Εξουσία να αποφασίζει κατά πόσον προτεινόμενος Νόμος ο οποίος επιβάλλει διατυπώσεις όρους ή περιορισμούς στο δικαίωμα άσκησης επαγγέλματος είναι αντίθετος προς το δημόσιο συμφέρον ή προς τα συμφέροντα οποιασδήποτε εκ των δύο κοινοτήτων . Άρθρο 141.
7. Εξουσία προληπτικού χαρακτήρα για γνωμάτευση για Νόμους ή Αποφάσεις των Κοινοτικών Συνελεύσεων για την συμβατότητα τους με το Σύνταγμα. Άρθρο 142.
8. Εξουσία να αποφασίζει κατά πόσον συντρέχουν επείγουσες και εξαιρετικές περιστάσεις που να δικαιολογούν την απερχόμενη βουλή να συνεχίσει τις εργασίες της μέχρι ανάληψης καθηκόντων της νέας Βουλής. Άρθρο 143
9. Εξουσία να αποφασίζει παραπεφθέντα ζητήματα από άλλα Δικαστήρια για συνταγματικά θέματα . Άρθρο 144.

10. Εξουσία να αποφασίζει επί εκλογικών ενστάσεων, δηλαδή εξουσία εκλογοδικείου δυνάμει του Άρθρου 145 του Συντάγματος.
11. Εξουσία να ασκεί Αναθεωρητικό Δικαστικό Έλεγχο των Διοικητικών Πράξεων , Άρθρο 146 του Συντάγματος.
12. Εξουσία να αποφασίζει για την ύπαρξη μονίμου ή προσωρινού ανικανότητας του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας. Άρθρο 147
13. Εξουσία να αποφασίζει επί αντιφάσεων των δύο κειμένων του Συντάγματος και ερμηνείας σε περίπτωση ασάφειας. Άρθρο 149.
14. Εξουσία επιβολής ποινών για περιφρόνηση του . Άρθρο 150.
15. Εξουσία να αποφασίζει επί αναφοράς της ΕΔΥ σύμφωνα με το Άρθρο 125.3 του Συντάγματος. Άρθρο 151. Σημειωτέον ότι το Άρθρο 125.3 του Συντάγματος εις περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατός ο διορισμός ή προβιβασμός δυνάμει απόλυτης πλειοψηφίας , συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον 2 τουρκικών ψήφων το θέμα παραπέμπεται στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο.

Είναι προφανές ότι αρκετές από τις πιο πάνω πρόνοιες έχουν καταστεί ανενεργές λόγω της έκρυθμου κατάστασης., πχ οι πρόνοιες που αφορούν τις κοινοτικές συνελεύσεις , την ΕΔΥ , και παραπομπές για συνταγματικά θέματα , εφόσον στην πράξη οι τελευταίες αποφασίζονται από οποιοδήποτε αρμόδιο Δικαστήριο και ελέγχονται κατ' Έφεση από το Ανώτατο Δικαστήριο στις πλείστες των περιπτώσεων.

Όπως είδαμε επίσης στα Άρθρα 152-164 , γίνεται πρόνοια για τις εξουσίες μεταξύ άλλων του Ανωτάτου Δικαστηρίου . Οι εξουσίες του Ανωτάτου Δικαστηρίου είναι :

1. Εξουσία να κρίνει και να αποφασίζει επί πάσης Εφέσεως κατ αποφάσεων οιοιδήποτε άλλου Δικαστηρίου εκτός του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Άρθρο 155.1
2. Εξουσία να εκδίδει εντάλματα της φύσεως habeas corpus , mandamus , prohibition , quo warranto και certiorari .Άρθρο 155.4 . Έχουμε εξετάσει θέματα που αφορούν το προνομιακό ένταλμα certiorari και prohibition σε προηγούμενη διάλεξη.
3. Εξουσία να αποφασίζει για εσχάτη προδοσία και άλλα αδικήματα κατά της ασφαλείας της Δημοκρατίας ως επίσης και αδικήματα κατά του Συντάγματος . Άρθρο 156 του Συντάγματος. Στην υπόθεση ***The Republic v. Nicolas Sampson (1977) 2 CLR, p.283*** αποφασίστηκε ότι το Άρθρο αυτό κατέστη ανενεργό ενόψει των γεγονότων τα οποία οδήγησαν στην θέσπιση του Περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλοι Διατάξεις) Νόμου του 1964.
4. Εξουσία να παρακάθεται σαν Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και να αποφασίζει για θέματα διορισμού , προαγωγής , μετάθεσης , τερματισμού της υπηρεσίας , απόλυσης των Δικαστών και πειθαρχική εξουσία επί τούτων. Άρθρο 157.
5. Εξουσία επιβολής ποινών , ένεκα περιφρονήσεως του Δικαστηρίου. Άρθρο 162. Να σημειωθεί ότι κάθε άλλο Δικαστήριο έχει εξουσία να διατάσσει την φυλάκιση οποιουδήποτε προσώπου μη υπακούοντος εις απόφαση ή διαταγή μέχρι της συμμόρφωσης του αλλά σε καμία περίπτωση η φυλάκιση δεν μπορεί να υπερβεί τους 12 μήνες.
6. Εξουσία να εκδίδει Διαδικαστικό Κανονισμό , με σκοπό την ρύθμιση της ενώπιον του διαδικασίας ως και της διαδικασίας ενώπιον παντός άλλου Δικαστηρίου. Άρθρο 163.

Όπως θα διαπιστώσετε , ο όρος εξουσία δυνατόν να ερμηνευθεί ταυτόσημος με τον όρο δικαιοδοσία και αρμοδιότητα . Δηλαδή όλες οι πιο πάνω εξουσίες του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και Ανωτάτου Δικαστηρίου όπως καθορίζονται στο Σύνταγμα , στην πραγματικότητα είναι ταυτόσημες με την αρμοδιότητα των 2 αυτών Δικαστηρίων και στην συνέχεια βέβαια του διάδοχου Ανωτάτου Δικαστηρίου δυνάμει του Περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμου 1964. Είναι γεγονός ότι οι όροι , αρμοδιότητα, δικαιοδοσία , και εξουσία του Δικαστηρίου είναι σε μεγάλο βαθμό ταυτόσημο , όμως με τον όρο εξουσία αναφερόμαστε κυρίως στο είδος της Απόφασης ή της θεραπείας την οποία δύναται το Δικαστήριο να εκδώσει και με τον όρο δικαιοδοσία ή αρμοδιότητα αναφερόμαστε στο, κάτω υπό ποιες προϋποθέσεις *ratione materiae*, *ratione personae* , και/ή κατά τόπον αρμοδιότητα, δικαιούται το Δικαστήριο να επιληφθεί θέματος.

Όσον αφορά τα εξειδικευμένα Δικαστήρια , όπως πχ. Ελέγχου Ενοικιάσεων , Οικογενειακά Δικαστήρια, Δικαστήρια , Εργατικών Διαφορών , Στρατοδικείο , και Διοικητικές Επιτροπές , οι εξουσίες τους εξειδικεύονται και καθορίζονται στους Νόμους με βάση τους οποίους εγκαθιδρύονται και λειτουργούν οι οποίοι κάνουν αναφορά και υιοθετούν στην πράξη τις σχετικές πρόνοιες του Τέταρτο Μέρος , του Περί Δικαστηρίων Νόμου 14/60.

#### **ΜΕΡΟΣ IV – ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ – ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6**

Το Κεφάλαιο 6 είναι ο Περί Πολιτικής Δικονομίας Νόμος. Ο Νόμος αυτός θεσπίστηκε επί Αγγλοκρατίας και είναι η κατάληξη προηγούμενων νομοθετημάτων , επίσης θεσπισθέντων επί Αγγλοκρατίας αλλά βελτιωθέντων και τροποποιηθέντων με την πάροδο του χρόνου.

Η πρώτη τροποποίηση μετά την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας έγινε το 1965 και έκτοτε το Κεφάλαιο 6 τροποποιήθηκε αρκετές φορές. Για σκοπούς του Περί Πολιτικής Δικονομίας Νόμου, «Δικαστήριο» σύμφωνα με το Άρθρο 2 σημαίνει το Δικαστήριο το οποίο ενώπιον του εγείρεται η αγωγή , το Ανώτατο Δικαστήριο ή οποιονδήποτε Δικαστή

αυτού. Συνεπώς ο Νόμος αυτός έχει ευρεία εφαρμογή και δεν περιορίζεται υπό τας περιστάσεις μόνο στα Επαρχιακά Δικαστήρια. Στο Μέρος II , Άρθρα 3-9 διαλαμβάνονται πρόνοιες που αφορούν τις εξουσίες του Δικαστηρίου. Τα υπόλοιπα μέρη του Νόμου αφορούν τις εξουσίες του Δικαστηρίου σε σχέση με την εκτέλεση των Δικαστικών Αποφάσεων ως επίσης και με τα δικαιώματα εγγυητή , όποτε εκπληρώνει υποχρέωση δυνάμει εγγύησης έναντι του πρωτοφειλέτη (subrogation rights ) βλέπε Άρθρο 102 του Νόμου. Οι πρόνοιες αυτές δεν θα μας απασχολήσουν στο παρόν στάδιο δεδομένου ότι θα αποτελέσουν το αντικείμενο ξεχωριστής διάλεξης.

Για σκοπούς της παρούσης διάλεξης αναφορά θα γίνει στις πρόνοιες των Άρθρων 3-9.

Οι πρόνοιες αυτές , καλύπτουν θέματα τα οποία αφορούν την εξουσία του Δικαστηρίου να διατάξει επίδοση Κλητήριου Εντάλματος εκτός της Δημοκρατίας , εξουσία η οποία ρυθμίζεται όπως είδαμε λεπτομερώς με την Διαταγή 6 των Περί Πολιτικής Δικονομίας Θεσμών. Με βάση το Άρθρο 3 ουσιαστικά όταν η βάση της αγωγής προκύπτει στην Δημοκρατία και η αγωγή δεν δύναται να εκδικαστεί αλλού παρά μόνο στην Δημοκρατία ή ευχερέστερα στην Δημοκρατία το Δικαστήριο έχει την εξουσία να διατάξει επίδοση στην αλλοδαπή.

Στους Κανονισμούς Πολιτικής Δικονομίας , Διαταγή 6 και Άρθρο 3 θα πρέπει να προσθέσει κανείς και να έχει υπόψη του διάφορες διεθνείς συμβάσεις που έχει επικυρώσει η Κυπριακή Δημοκρατία στον τομέα του Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου ως επίσης και πρόνοιες του Ευρωπαϊκού Δικαίου οι οποίες έχουν εφαρμογή από την ημερομηνία ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση .

Διαδικαστικής φύσης , μπορεί να θεωρηθεί και η πρόνοια του Άρθρου 8 σύμφωνα με την οποία το Δικαστήριο έχει εξουσία να διατάξει εξέταση ενόρκως οποιουδήποτε προσώπου εκτός Κύπρου , και να εκδώσει τις ανάλογες οδηγίες. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το Κυπριακό Δικαστήριο έχει την δυνατότητα να εκδώσει παράκληση σε αλλοδαπό Δικαστήριο για εξέταση μάρτυρα εντός της δικαιοδοσίας του αλλοδαπού Δικαστηρίου.

Το θέμα ρυθμίζεται περαιτέρω από τους Θεσμούς Πολιτικής Δικονομίας.

Σήμερα , μέσα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή και στο πλαίσιο διημέρων συμβάσεων είναι δυνατή η εξέταση και αντεξέταση μαρτύρων μέσα από διαδικασίες τηλεδιάσκεψης , βλέπε απόφαση Future Hotels, Επαρχιακού Δικαστηρίου Λεμεσού, ημερομηνίας .....όπου εφαρμόστηκε ο Κοινοτικός Κανονισμός .....Η διαδικασία εξελίχτηκε ομαλά . Ο μάρτυρας έδωσε την κυρίως μαρτυρία του σε Δικαστήριο στην Γερμανία , όπου και ορκίστηκε και η όλη διαδικασία μετεδόθη στην αίθουσα Επαρχιακού Δικαστηρίου Λεμεσού. Στον μάρτυρα υπεβλήθησαν ερωτήσεις για την κυρίως εξέταση και στην συνέχεια αντεξετάστηκε και πάλι μέσω της σύνδεσης και λήψης ήχου και εικόνας που επιτρέπει σήμερα η ηλεκτρονική τεχνολογία.

Οι υπόλοιπες διατάξεις, δηλαδή Άρθρα 4, 5, 7 και 9 αφορούν την έκδοση συντηρητικών διαταγμάτων. Η εξουσία του Δικαστηρίου να εκδίδει συντηρητικά διατάγματα θα αποτελέσει το αντικείμενο ξεχωριστής διάλεξης .

Είναι αρκετό στο στάδιο αυτό να γνωρίζει κανείς ότι το Δικαστήριο δυνάμει του Άρθρου 4 του Κεφ. 6 έχει εξουσία να εκδώσει προσωρινό διάταγμα παγοποίησης μεταξύ άλλων, ακίνητης περιουσίας για σκοπούς ικανοποίησης απόφασης του ίδιου του Δικαστηρίου μελλοντικά. Περαιτέρω σύμφωνα με το Άρθρο 4 το Δικαστήριο έχει εξουσία να εκδώσει διάταγμα για την φύλαξη, επιθεώρηση περιουσίας ή για την παρεμπόδιση οποιασδήποτε απώλειας ή ζημίας αν δεν εκδοθεί το διάταγμα , όπως επίσης και για την μεσεγγύηση αυτής.

Όπως εξειδικεύεται στο Άρθρο 4.2 το διάταγμα μεσεγγύησης σημαίνει διάταγμα με το οποίο καθορίζεται πρόσωπο με το δικαίωμα να εισέλθει σε ακίνητη ιδιοκτησία με σκοπό να συλλέξει και εισπράξει όλα τα ενοίκια και έσοδα όπως επίσης και κινητή περιουσία για κράτηση μέχρι νεοτέρας διαταγής του Δικαστηρίου.

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 του Κεφ. 6 το Δικαστήριο έχει εξουσία να εκδώσει διάταγμα που να περιορίζει συναλλαγή σχετικά με την γη , το οποίο κατατίθεται στο Επαρχιακό Κτηματολογικό Γραφείο για να εμποδισθή η μεταβίβαση της εν λόγω περιουσίας εκκρεμούσης της αγωγής. Το Διάταγμα μπορεί να παρεμποδίζει την εν γένει αποξένωση της περιουσίας , και κάθε μεταγενέστερη μεταβίβαση θεωρείται άκυρη .

Σύμφωνα με το Άρθρο 7 , εάν καταδειχθεί ότι ένα συντηρητικό Διάταγμα εκδόθηκε επί ανεπαρκών λόγων , το Δικαστήριο δύναται να διατάξει τον Ενάγοντα να καταβάλει αποζημιώσεις. Τέλος μια πολύ σημαντική Διάταξη είναι αυτή η οποία προνοείται στο Άρθρο 9 του Κεφ. 6 σύμφωνα με την οποία κάθε διάταγμα το οποίο το Δικαστήριο έχει εξουσία να εκδώσει εάν αποδειχθεί το κατεπείγον . Οι άλλες ιδιαίτερες περιστάσεις είναι δυνατόν να εκδοθεί με αίτηση ενός από τους διαδίκους χωρίς ειδοποίηση στον άλλον δηλαδή *ex parte*. Διάταγμα το οποίο εκδίδεται με μονομερή αίτηση επιδίδεται το ταχύτερο δυνατόν στον Εναγόμενο ή στον άλλο διάδικο κατά του οποίου στρέφεται , ο οποίος έχει το δικαίωμα να φέρει Ένσταση οπότε το Δικαστήριο αποφασίζει κατά πόσον το Διάταγμα θα καταστεί απόλυτο ή όχι.

Πριν εκδοθεί μονομερές διάταγμα ο Αιτητής αναλαμβάνει προσωπική υποχρέωση με ή χωρίς εγγυητές όπως το Δικαστήριο ήθελε αποφασίσει για να εξασφαλιστεί η υποχρέωση για αποζημίωση του προσώπου εναντίον του οποίου ζητείται το Διάταγμα σύμφωνα με τις Διατάξεις του Άρθρου 7 ανωτέρω.

### **Μέρος Τέταρτο του Περί Δικαστηρίων Νόμου : Εξουσία των Δικαστηρίων**

Στο Τέταρτο Μέρος του Περί Δικαστηρίων Νόμου γίνεται πρόνοια στα Άρθρα 31 – 47 για τις εξουσίες των Δικαστηρίων.

Όπως είδαμε πιο πάνω , για σκοπούς του Νόμου αυτού , Δικαστήρια είναι τα Επαρχιακά Δικαστήρια και όπου καθορίζεται και το Ανώτατο Δικαστήριο , καθ ιδρυθέν δυνάμει της παρ. 1 του Άρθρου 153 του Συντάγματος.



Εις το Άρθρο 2, στην ερμηνευτική διάταξη του Νόμου , γίνεται πρόνοια ότι «Δικαστήριο» σημαίνει το Ανώτατο Δικαστήριο ως ανωτέρω ή οιονδήποτε υπό τούτου τεταγμένο Δικαστήριο καθ ιδρυόμενο υπό του Νόμου 14/60 ή καθ ιδρυσηθόμενο υφ' οιουδήποτε άλλου Νόμου έχον δικαιοδοσία και περιλαμβάνει οιονδήποτε Δικαστή τούτον.

Καθίσταται προφανές , ότι και αν ακόμα δεν εγίνετο αναφορά στους ειδικούς Νόμους εγκαθίδρυσης ειδικών Δικαστηρίων , η πρόνοια αυτή με εξαίρεση θέματα που αφορούν το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο ως και διοικητικά δικαστήρια υπό μορφή Επιτροπών καλύπτει όλα τα Δικαστήρια που λειτουργούν στην Κύπρο και όχι μόνο τα Επαρχιακά ως επίσης και το Ανώτατο Δικαστήριο κατά την άσκηση της πρωτόδικης και κατ' έφεση σε ποινικές και πολιτικές υποθέσεις Ιδιωτικού Δικαίου.

Σε σχέση με τις πρόνοιες που αφορούν την έκδοση απαγορευτικών διαταγμάτων και παραληπτών , Άρθρο 32 του Νόμου, ως επίσης και τις πρόνοιες του Άρθρου 44 που προνοούν για την εξουσία του Δικαστηρίου να επιληφθεί καταφρόνησης Δικαστηρίου, ως και εξαναγκασμό υποταγής σε διατάγματα, Άρθρο 42 , θα ασχοληθούμε μελλοντικά.

Επίσης δεν θα εξηγήσουμε ή αναπτύξουμε τις πρόνοιες του Άρθρου 40 του Νόμου , δηλαδή την εξουσία του Δικαστηρίου να εκδίδει διατάγματα διατροφής με δεδομένο ότι η πρόνοιες αυτές έχουν ουσιαστικά εκλείψει λόγω της θέσπισης νομοθεσίας για την ίδρυση και λειτουργία Οικογενειακών Δικαστηρίων που εφαρμόζουν τις σχετικές πρόνοιες περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων και θέματα διατροφής .

Στο πλαίσιο της διάλεξη αυτής θα ασχοληθούμε με τις υπόλοιπες πρόνοιες του Τέταρτου Μέρους που αφορούν την εξουσία των Δικαστηρίων :

1. Να καθορίζουν τα επίδικα θέματα πλήρως και τελικώς . Άρθρο 31
2. Να ρυθμίζουν το θέμα του τόκου επί οφειλών και αποφάσεων . Άρθρο 33

3. Να εκδίδουν διατάγματα για την κατάρτιση εγγράφων. Άρθρο 34
4. Να παραπέμπουν στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προς απόφαση προδικαστικά θέματα. Άρθρο 34 Α και Πρωτογενές Δίκαιο ΕΕ
5. Να παραπέμπουν προς διαιτησία ή προς εκδίκαση επίδικα θέματα . Άρθρα 35-38
6. Να εκδίδουν αποφάσεις αναγνωριστικής δικαιώματος . Άρθρο 41
7. Να επιδικάζουν έξοδα . Άρθρο 43

### **1. Καθορισμός του επίδικου θέματος πλήρως και τελικώς**

Σύμφωνα με το Άρθρο 31 , κάθε Δικαστήριο κατά την άσκηση της πολιτικής δικαιοδοσίας του οφείλει να αποφασίζει όλα τα αμφισβητούμενα θέματα μεταξύ των διαδίκων , ούτως ώστε να διαγιγνώσκονται «πλήρως και τελικώς». Στόχος είναι να αποφεύγεται πάσα πολλαπλότητα της διαδικασίας που αφορά σε οποιονδήποτε από τα θέματα αυτά. Η πρόνοια αυτή έχει ερμηνευθεί κατά τέτοιο τρόπο που έχει σαν αποτέλεσμα τυχόν παράλειψη διαδίκου να συμπεριλάβει στην αγωγή του , οποιονδήποτε θέμα το οποίο θα μπορούσε να συμπεριλάβει και που αφορά την διαφορά μεταξύ των διαδίκων, δεν είναι δυνατόν να επιχειρήσει να συμπεριλάβει σε μεταγενέστερη διαδικασία. Σχετικό είναι το απόσπασμα από πρόσφατη απόφαση Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας, **Coram , Πρόεδρος Λιάτσος , ημερομηνίας 2 Σεπτεμβρίου 2009 στην αγωγή με αρ. 4675/2004 μεταξύ Φώφης Ηλιάδου-Καλησπέρα ν 1. Σωκράτη Ηλιάδη κ.ά** . Στις σελίδες 43 έως 45 το Δικαστήριο αναφέρει τα εξής :

«Ο γνωστός κανόνας του δεδικασμένου και η ανάγκη εφαρμογής του, επεξηγούνται με αναφορά σε όλες τις σημαντικές διαχρονικά επί του θέματος

αποφάσεις , από τον Ηλιάδη , Δ. στην πολύ πρόσφατη απόφαση Ανδριανή Χαραλάμπους ν. Μαρίας Χαραλάμπους, Πολ. Εφ. 39/2007, ημερ. 19.12.2008.

Ο πιο πάνω κανόνας εδράζεται σε δύο αρχές : του οφέλους του δημοσίου συμφέροντος από την τελεσίδικη εκδίκαση μιας διαφοράς και του αποκλεισμού της ενόχλησης οποιουδήποτε προσώπου δύο φορές για το ίδιο θέμα. Η εφαρμογή δε της αρχής του δεδικασμένου προϋποθέτει τελεσιδικία της απόφασης , ταύτιση διαδίκων και ταύτιση επίδικων θεμάτων.

Ως θέμα γενικής πολιτικής του δικαίου η παράλειψη διαδίκου να εγείρει σε προηγούμενη δικαστική διαδικασία στα δικογραφήματα του ή την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε ή να προσκομίσει μαρτυρία αναφορικά με οτιδήποτε θα μπορούσε να στηρίξει την υπόθεση ή υπεράσπιση του δεν δικαιολογεί ούτε επιτρέπει νέο δικαστικό αγώνα με αντικείμενο ότι παραλείφθηκε. Αυτό θα σήμαινε την τμηματική εκδίκαση των διαφορών κατ επιλογήν του διαδίκου και την διαιώνιση τους. Έτσι η αρχή της τελεσιδικίας , που είναι κοινωνικά επιβεβλημένη , θα υφίστατο καίριο πλήγμα ( *K.S.R Commercio S.A κ.α ν. Bluecoral Navigation Ltd (1995) 1 AAD 309* ) .

Προς αποφυγή καταχώρησης πλειάδας αγωγών , ο κανόνας του δεδικασμένου έχει επεκταθεί κατά τρόπο που να καλύπτει όλες τις βάσεις αγωγής που ένας διάδικος θα μπορούσε να περιλάβει στα δικόγραφα του μετά από λογική έρευνα. Παράλειψη του να το πράξει του αποστερεί το δικαίωμα έγερσης νέας αγωγής. Ο κανόνας εφαρμόζεται όχι μόνο σε θέματα που είχαν εξεταστεί στην πρώτη διαδικασία, αλλά και σε κάθε θέμα το οποίο ήταν στενά συνυφασμένο με τη διαδικασία αυτή και που οι διάδικοι , με λογική προσοχή , θα μπορούσαν να είχαν εγείρει.

Η νομολογιακή προσέγγιση στην υπόθεση Σοφίας Κλεόπα ν. Χριστοφόρου Αντωνίου (2002) 1 AAD 58, είναι απόλυτα σχετική με το εξεταζόμενο στην υπό κρίση περίπτωση ζήτημα. Η ενάγουσα, στην υπόθεση Κλεόπα, αρχικά καταχώρησε αγωγή για αποζημιώσεις σε σχέση με τις ζημιές που είχε υποστεί το όχημα της σε τροχαίο ατύχημα. Αφού εκδόθηκε προς όφελος της απόφασης για ΛΚ 1.900 , καταχώρησε νέα αγωγή εναντίον του ιδίου εναγομένου, ζητώντας αποζημιώσεις για σωματικές βλάβες που είχε υποστεί. Το Ανώτατο Δικαστήριο ,

στηριζόμενο σε σειρά προηγούμενων αποφάσεων , αποφάνθηκε ότι η έγερση της νέας αγωγής , με ίδιους διαδίκους και ταυτόσημη βάση με την προηγούμενη , προσέκρουσε στον κανόνα του δεδουλευμένου. Ας σημειωθεί μάλιστα ότι η πλευρά της ενάγουσας στην πιο πάνω υπόθεση εισηγήθηκε, θέση η οποία δεν έγινε αποδεκτή από το Ανώτατο Δικαστήριο, ότι η έλλειψη ιατρικών πιστοποιητικών κατά το χρόνο καταχώρησης της αγωγής για τις ζημιές στο όχημα, συνιστούσε εξαιρετική περίπτωση , η οποία δικαιολογούσε παράκαμψη του δεδουλευμένου.

Επανερχόμενος στην υπό κρίση περίπτωση , παρατηρώ το αυτονόητο: Η πτυχή της αποζημίωσης μπορούσε και πρέπει να εξεταστεί στα πλαίσια της παρούσας διαδικασίας. Η προσπάθεια του ευπαίδευτου συνήγορου της ενάγουσας να διαφοροποιήσει το όλο ζήτημα, στερείται βάσης. Όχι μόνο δεν εντοπίζεται οποιαδήποτε αδυναμία προβολής της συγκεκριμένης αξίωσης, αλλά αντιθέτως, το όλο ζήτημα των οποιωνδήποτε ζημιών , μέχρι και την ακρόαση της υπόθεσης , είχε πλέον αποκρυσταλλωθεί. Εκ του περισσού δεν αναφέρω ότι η πλευρά της ενάγουσας απέτυχε – για να ακριβολογήσω δεν επιχείρησε καν, με βάση τη γραμμή πλεύσης της ως προς αυτό το ζήτημα – να παρουσιάσει ικανοποιητική μαρτυρία προς απόδειξη ζημιών , στα όρια που οι σχετικές αρχές καλύπτουν»

Να σημειώσουμε επίσης ότι , σύμφωνα με το Άρθρο 31 του Νόμου, το Δικαστήριο έχει εξουσία αλλά και υποχρέωση να παρέχει είτε «απολύτως ή υπό τοιούτους όρους και προϋποθέσεις, ως το Δικαστήριο κρίνει δίκαιον , πάσας τις θεραπείες εις ας οιανδήποτε των διαδίκων θα εδικαιούται εν σχέσει προς οιανδήποτε εγερωθείσα υπ' αυτού αξίωση , στηριζόμενη επί του νόμου ή των αρχών της επιείκειας». Η πρόνοια αυτή του Άρθρου 31 ουσιαστικά ενσωματώνει όλες τις θεραπείες οι οποίες αποδίδονται από τα Αγγλικά Δικαστήρια κατά την εφαρμογή του Κοινοδικαίου (Common Law ) και ή των Αρχών της Επιείκειας. Για μια ακόμη φορά βλέπουμε τον Κύπριο Νομοθέτη , την Κυπριακή Βουλή να παραπέμπει και να υιοθετεί ουσιαστικά ένα μεγάλο μέρος του Δικαίου που εφαρμόζεται στην Αγγλία. Στην πραγματικότητα οι εξουσίες των Κυπριακών Δικαστηρίων είναι ουσιαστικά αντιγραφή σε ένα μεγάλο μέρος των εξουσιών των Αγγλικών Δικαστηρίων.

Σύμφωνα με την Νομολογία των Κυπριακών Δικαστηρίων , η οποία στο θέμα των θεραπειών ακολουθεί την Αγγλική Νομολογία και Πρακτική , τα Κυπριακά Δικαστήρια έχουν δικαίωμα να αποδίδουν σαν θεραπεία , αποζημιώσεις , διατάγματα, δήλωση δικαιωμάτων , να διατάτουν την λήψη λογαριασμών , την ειδική εκτέλεση και τον διορισμό παραλήπτη. Σχετική αναφορά γίνεται συνοπτικά στον **BULLEN & LEAKES, PRECEDENTS of PLEADINGS , 11<sup>th</sup> Edition , 1959 , σελ. 39-43.** Η αναφορά στην έκδοση αυτή είναι σκόπιμη γιατί είναι η ισχύουσα έκδοση κατά τον χρόνο περίπου ανακήρυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας τον Αύγουστο του 1960. Στην πιο πάνω αυθεντία στην σελ. 40 αναφέρονται τα εξής :

*«Different kinds of relief. The same cause of action may entitle the plaintiff to relief of different kinds, which may be claimed separately , collectively or in the alternative. The plaintiff in an action may also ask for many different kinds of equitable relief , such as an injunction , a declaration of right or title, an account, specific performance of a contract , or the appointment of a receiver».*

Για τα θέματα της θεραπείας που είναι δυνατόν να διεκδικήσει διάδικος χρήσιμο από πρακτικής άποψης είναι και το βιβλίο **Remedies OUP , 2006 – 2007** . Θα προσέξει κανείς διαβάζοντας το βιβλίο ότι στο Κεφάλαιο που αφορά θεραπείες δυνάμει του δικαίου της επιείκειας συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων, και διάταγμα για ακύρωση συμβάσεων και/ή νομικών πράξεων και/ή για διόρθωση εγγράφων. Επιπρόσθετα σε ξεχωριστό κεφάλαιο γίνεται μια εκτενέστερη αναφορά στην εξουσία του Δικαστηρίου να αποδώσει θεραπεία δυνάμει των Αρχών της Επιεικειάς υπό μορφή διατάγματος εντοπισμού διαπίστωσης ύπαρξης τεκμαιρομένου καταπιστεύματος , αναγνώρισης υποκατάστασης δικαιωμάτων διαδίκου στα δικαιώματα τρίτου (subrogation) , διάταγμα συνεισφοράς , διάταγμα επαναφοράς και αποκατάστασης (restitution) , ακύρωσης μεταβιβάσεων κτλ. Στην πραγματικότητα οι θεραπείες τις οποίες δυνάμει των Αρχών της Επιείκειας είναι δυνατόν να αποδώσει ένα Δικαστήριο είναι πολύ εκτενείς και αποτελούν το αντικείμενο εξειδικευμένων βιβλίων του θέματος όπως πχ το βιβλίο **The Principles of Equitable Remedies, Specific Performance, Injunctions , Rectification and Equitable Damages του Spry QC , 6<sup>th</sup> Edition , 2001.**

Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα για την τεχνική των Αρχών της Επιείκειας στο θέμα απόδοσης θεραπειών από το πιο πάνω βιβλίο στην σελ. 1 :

*«Equitable principles have above all a distinctive ethical quality, reflecting as they do the prevention of unconscionable conduct. They are of great width and elasticity, and are capable of direct application, as opposed to application merely by analogy, in new circumstances as they arise from time to time. Thus at law a court is required to operate largely by analogy when presented with new situations. But in equity the establishment of fiduciary duties or the application of an equitable doctrine may arise in any circumstances at all , whether or not similar circumstances have come about previously, provided that the case falls within the general principles that originated in the Court of Chancery”.*

Όπως προκύπτει από το πιο πάνω απόσπασμα με βάση τις Αρχές της Επιείκειας , επιδιώκεται στην βάση αρχών ηθικής η παρεμπόδιση οποιασδήποτε επονείδιστου συμπεριφοράς . Οι Αρχές της Επιείκειας διαθέτουν μέγα εύρος και είναι ελαστικές σε αντίθεση με τις θεραπείες που αποδίδονται στο Κοινοδίκαιο κυρίως αποζημιώσεις και κυρίως βασίζονται σε ανάλογα προηγούμενα. Το μεγαλύτερο μέρος του Δικαίου της Επιείκειας εντοπίζεται σε αποφάσεις του 19<sup>ου</sup> αιώνα , όπως πχ του Lord Eldon ο οποίος παρεκάθετο στο Court of Chancery. Όλες οι θεραπείες δυνάμει των Αρχών της Επιείκειας είναι διακριτικής φύσεως. Δεν υποχρεούται το Δικαστήριο να εκδώσει την θεραπεία , αλλά κρίνει με βάση το Δίκαιο και την ηθική πολλές φορές και την συμπεριφορά των διαδίκων , εάν η έκδοση οποιασδήποτε θεραπείας δυνάμει των Αρχών της Επιείκειας είναι επιθυμητή.

Μια από τις βασικές αρχές των Αρχών της Επιείκειας είναι πχ ότι εκείνος ο οποίος επιζητεί μια τέτοια θεραπεία , πρέπει να έρθει στο Δικαστήριο «με καθαρά χέρια» . Αν η συμπεριφορά του ήταν τέτοια που κάθε άλλο παρά τιμιότητα επέδειξε , δυνατόν να στερηθεί θεραπείας δυνάμει των Αρχών της Επιείκειας . Ένα Δικαστήριο είναι δυνατόν να αρνηθεί πχ να εκδώσει διάταγμα ειδικής εκτέλεσης σύμβασης με το οποίο να διατάσσεται ο Εναγόμενος να προβεί σε μεταβίβαση πωληθέντος ακινήτου , εάν η

συμπεριφορά του ήταν απατηλή ή εν γένει μεμπτή. Επίσης δυνατόν το Δικαστήριο να αρνηθεί να αποδώσει θεραπεία όπου υπάρχει υπερβολική καθυστέρηση στην προώθηση των δικαιωμάτων του αιτούντος τη συγκεκριμένη θεραπεία δυνάμει Δικαίου της Επεικειάς όπως πχ την έκδοση προσωρινού ή μόνιμου διατάγματος.

Το Δίκαιο της Επεικειάς και οι θεραπείες που αναγνωρίζει χαρακτηρίζονται από μια ποιότητα ηθικής «*ethical quality*». Οι κανόνες είναι ελαστικοί και διαμορφώνονται ανάλογα με τα γεγονότα της κάθε περίπτωσης.

Χαρακτηριστικό είναι επίσης σε σχέση με την φύση της δικαιοδοσίας των Δικαστηρίων που εφαρμόζουν τις Αρχές της Επεικειάς το πιο κάτω απόσπασμα από τον Spry στις σελ. 26-27 :

*«In the history of English Law, courts of law, and therefore legal rights, came into existence before courts of equity and equitable rights. Indeed, the system of equity presupposed the existence of legal rights and concerned itself with the manner in which the legal rights of the parties were exercised. In courts of law the rights of plaintiffs were often classified as either personal rights or rights in rem, but it is not necessary here to consider the significance of this distinction or to do more than remark that on the one hand certain rights at law led only to orders for the payment of damages, such as rights in assumpsit, whereas on the other hand the assertion of certain other rights at law often led to orders for the recovery of specific land or other property. Further in courts of law certain congeries or groups of rights became known by such terms as ownership, seisin or possession , and the person in whose favour those rights arose was described by such terms as the owner or possessor of them. It became customary, for reasons of convenience, to refer to groups of rights of this nature as interests in the tangible property it which they related”*

Ένα πολύ μεγάλο μέρος των θεραπειών που αφορούν το Δίκαιο της Επεικειάς σχετίζεται με την έκδοση διατάγματος ειδικής εκτέλεσης συμβολαίων ως επίσης και την έκδοση διαταγμάτων κάθε μορφής.

Η απόδοση αποζημιώσεων επίσης δυνάμει των Αρχών της Επεικειάς είναι ένα κεφάλαιο το οποίο δεν είναι ευρέως γνωστό με δεδομένο ότι οι αποζημιώσεις είναι πρωτίστως θεραπεία η οποία αποδίδεται δυνάμει του Κοινοδικαίου, όμως σε ορισμένες περιπτώσεις εκεί που το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να δώσει αποζημιώσεις δυνάμει των Αρχών του Κοινοδικαίου έχει την δυνατότητα και πάλι με στόχο την απόδοση δικαιοσύνης να επιδικάσει αποζημιώσεις δυνάμει των Αρχών της Επεικειάς.

Σχετικό είναι το απόσπασμα από τον Spry στην σελίδα 622 το οποίο παραθέτω ως εξής:

*«Nonetheless there still arise occasions when it is necessary to establish whether or not there is a right to equitable damages, due to the inappropriateness of damages at law. So , for instance, a plaintiff may be forced to rely on a contract which is unenforceable at law, through the absence of a sufficient memorandum in writing, but which is enforceable in equity by reason of the doctrine of part performance. Again the defendant may be in breach of trust or in breach of an equitable fiduciary duty, in consequence of which no legal remedy can be obtained. Again the plaintiff may wish to obtain damages for an expected injury, where the wrongful acts in question are yet merely prospective and accordingly damages at law are not appropriate. Again there may be a procedural reason why legal damages are not available, such as a deficiency of pleading, and it may here also become necessary to establish whether there is a right to equitable damages. These and other such cases will be considered separately hereunder, but it is appropriate to refer to them here so that it may be seen that the question whether or not in any particular circumstances there is a right to equitable damages us by no means a question without practical consequences”.*



Στο βαθμό που η συμπεριφορά του Ενάγοντα είναι τέτοια η οποία είναι καταδικαστέα από το Δικαστήριο , ακόμη και αν πληρούνται οι υπόλοιπες προϋποθέσεις που θέτει η Νομοθεσία για την έκδοση διατάγματος ειδικής εκτέλεσης , όπως πχ ότι η συμφωνία είναι γραπτή και υπογραμμένη από τον Συμβαλλόμενο εναντίον του οποίου επιδιώκεται η ειδική εκτέλεση και έχει περαιτέρω καταχωρηθεί εμπρόθεσμα στο Αρμόδιο Κτηματολογικό Γραφείο , η δε αγωγή καταχωρήθηκε εντός 6 μηνών από την παράβαση, ημερομηνία κατά την οποία κλήθηκε ο πωλητής να μεταβιβάσει και αρνήθηκε, το Δικαστήριο κέκτηται της αρμοδιότητας ασκώντας την διακριτική του ευχέρεια να μην εκδώσει διάταγμα ειδικής εκτέλεσης .

Μια τέτοια περίπτωση είναι και αυτή της **Τουριστικά Γραφεία Μέριμνας Λτδ V. Παύλου Χριστοφόρου , Αρ. Αγ. 4040/2001 του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λάρνακος , Coram , Γ.Ν Γιασεμής Πρόεδρος**

Όπως το Δικαστήριο επισημαίνει στην σελίδα 50 της απόφασης του «*Η παρούσα αγορά περίπτωση κατά την οποία ο Κτηματομεσίτης .....ενώ αρχικά ανάλαβε να πωλήσει τα τρία τεμάχια .....έναντι αμοιβής, στο τέλος της ημέρας αγόρασε τα δύο ο ίδιος. Και αυτό έγινε υπό περιστάσεις ύποπτες αφού μέχρι τέλους δεν αποκάλυψε το ενδιαφέρον του αυτό , αφήνοντας τον (Πωλητή) να πιστεύει ότι θα επωλούντο και τα τρία μαζί ώστε να του εξασφάλιζε η ενιαία πώληση τους , το ποσό των 450,000 ΛΚ που ζητούσε ενώ παράλληλα εκμεταλλευόμενος ( Αγοραστής) την πλάνη του αυτή , καθόρισε την τιμή που η εταιρεία του θα έπρεπε να πληρώσει σε πολύ χαμηλό ποσό των 20,000 ΛΚ*». Κάτω από αυτές τις περιστάσεις το Δικαστήριο αρνήθηκε να διατάξει την ειδική εκτέλεση της επίδικης συμφωνίας.

Για το πόσο δυναμική είναι η πορεία των Αρχών της Επικεικίας στο θέμα των θεραπειών θα διαπιστώσουμε και στο επόμενο κεφάλαιο όταν θα αναλύουμε την εξουσία του Δικαστηρίου να εκδίδει διατάγματα τύπου Mareva εναντίον περιουσιακών στοιχείων του Εναγομένου με στόχο την παγοποίηση τους για να διασφαλιστεί ότι ,

τυχόν απόφαση του Δικαστηρίου δεν θα παραμείνει γράμμα κενό αλλά θα έχει αντίκρισμα για να εξοφληθεί. Θα δούμε ότι ενώ αρχικά η Νομολογία δεχόταν ότι διατάγματα εναντίον Εναγομένου δεν μπορούσε να εκδοθούν για περιουσιακά στοιχεία του εκτός Κύπρου εν τέλει διατάγματα εκδίδονται για περιουσιακά στοιχεία εντός και εκτός Κύπρου σε κινητή και ακίνητη περιουσία με στόχο την διατήρηση της περιουσιακής κατάστασης του Εναγομένου έτσι που να ικανοποιηθεί μελλοντική απόφαση.

## **2. Τόκος επί οφειλών και Αποφάσεων**

Σύμφωνα με το Άρθρο 33.1 του Νόμου το Δικαστήριο επιδικάζει τόκο συμφώνως της συμφωνίας των διαδίκων ή εφόσον τόκος είναι πληρωτέος δυνάμει νόμου όπως πχ επι συναλλαγματικών ή επιταγών για το προβλεπόμενο επιτόκιο ή για την περίοδο η οποία άρχεται από την ημερομηνία κατά την οποία ο τόκος κατέστη απαιτητός μέχρι τελικής αποπληρωμής .

Όσον αφορά τα δικηγορικά έξοδα , σύμφωνα με το Άρθρο 33.2 , φέρουν τόκο προς 5,5 % ετησίως από την ημερομηνία καταχώρησης της αγωγής μέχρι τελικής αποπληρωμής του χρέους. Το Δικαστήριο έχει το δικαίωμα όταν συντρέχουν λόγοι να επιδικάσει τόκο σε ολόκληρο το επιδικαζόμενο με την απόφαση ποσό , για μέρους μόνο της περιόδου μεταξύ της ημερομηνίας καταχώρησης της αγωγής και της ημερομηνίας έκδοσης της απόφασης , ή σε μέρος μόνο του επιδικαζόμενου με την απόφαση ποσού για ολόκληρη ή μέρος της περιόδου. Περαιτέρω γίνεται πρόνοια στο ίδιο εδάφιο ότι σε περιπτώσεις δόλου η απάτης , ο τόκος αρχίζει να υπολογίζεται απο την ημερομηνία δημιουργίας του αγωγίμου δικαιώματος , ανεξάρτητα με το κατά πόσο εκκρεμεί η αγωγή .

Περαιτέρω διευκρινίζεται στο Εδάφιο 33.3 ότι δεν παρέχεται εξουσία προς παροχή τόκου επί τόκου , και συνεπώς ο τόκος επί δικαστικής απόφασης είναι απλός και όχι σύνθετος τόκος. Στην πρακτική βέβαια όπου υπάρχει συμφωνία για σύνθετο επιτόκιο πχ για δάνεια τραπεζών όπου συμφωνείται ο ανατοκισμός ανά εξαμηνία γίνεται σεβαστή η συμφωνία των Συμβαλλομένων. Όμως επί των δικαστικών αποφάσεων

ελλείπει ειδικής περί του θέματος συμφωνίας ο τόκος είναι απλός τόκος ο οποίος προστίθεται συνήθως από την ημέρα έκδοσης της απόφασης ή από την ημέρα καταχώρησης της αγωγής.

Ο τόκος από την ημέρα έκδοσης της απόφασης συμφωνείται και δηλώνεται σε περίπτωση συμβιβασμού ενώπιον του Δικαστηρίου αλλά σε όλες τις άλλες περιπτώσεις τόκος προστίθεται από την ημέρα καταχώρησης της αγωγής και σε ορισμένες περιπτώσεις από την ημερομηνία κατά την οποία έχει εγερθεί το αγώγιμο δικαίωμα.

Σύμφωνα με το Εδάφιο 33.4 το επιτόκιο αναθεωρείται το Δεκέμβριο κάθε χρόνου , με Διάταγμα του Υπουργού Οικονομικών το οποίο δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας για τον επόμενο χρόνο. Σαν βάση είναι ο μέσος όρος του βασικού επιτοκίου στο τέλος κάθε προηγούμενου από τους 12 μήνες , πλέον ένα ποσό το οποίο καθορίζει ο Υπουργός σαν εύλογο και δίκαιο υπό τις περιστάσεις, το οποίο εν πάσει περιπτώσει δεν μπορεί να υπερβεί το 1.5%. Στην υπόθεση **Κολακκίδης v. Μιχαήλ Θεοδοσίου Λτδ , [1997] 1 ΑΑΔ , σελ 1671** , απεφασίσθη ότι :

Σύμφωνα με το Άρθρο 29(1) του Νόμου 14/60 το Δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει τόκο σύμφωνα με τις Αρχές του Κοινοδικαίου και της Επικεικίας όπως εφαρμόζονται στην Κύπρο.

Σύμφωνα με το Κοινό Δίκαιο τόκος είναι πληρωτέος μόνο :

1. Όπου υπάρχει ρητή συμφωνία για πληρωμή τόκου.
2. Όπου η συμφωνία για πληρωμή τόκου εξυπακούεται από προηγούμενες δοσοληψίες μεταξύ των μερών ή από την φύση της συναλλαγής ή λογω επαγγελματικού ή εμπορικού εθίμου ή συνήθειας

3. Σε μερικές περιπτώσεις υπό τύπο αποζημιώσεων για παράβαση συμφωνίας όπου η σύμβαση αν εκτελείτο προς γνώση των μερών θα έδινε το δικαίωμα στον αναίτιο αντισυμβαλλόμενο να πληρωθεί τόκους.
4. Εάν σύμφωνα με την μαρτυρία κατά την συνομολόγηση της συμφωνίας οι Εναγόμενοι αγνοούσαν την από μέρους των Εναγόντων τήρηση χρεωστικών τραπεζικών λογαριασμών οι οποίοι εχρεώνοντο με τόκους τότε ο τόκος δεν είναι ανακτήσιμος, καθότι θεωρείται σαν απομακρυσμένη ζημία δυνάμει της γνωστής απόφασης **Hadley v Baxendale [1854] 9 Ex 341.**

### **3. Κατάρτιση εγγράφων με διαταγή του Δικαστηρίου**

Το Δικαστήριο έχει εξουσία δυνάμει του Άρθρου 34 του Νόμου , όταν πρόσωπο αμελεί ή αρνείται να συμμορφωθεί προς οποιαδήποτε απόφαση ή διάταγμα να προβεί σε οποιαδήποτε μεταβίβαση ή να συνάψει και υπογράψει οποιονδήποτε συμβόλαιο ή άλλο έγγραφο , ή να οπισθογράψει οποιοδήποτε πιστωτικό τίτλο να διατάξει υπό όρους και προϋποθέσεις που θα κρίνει δίκαιους , ότι η μεταβίβασης , το συμβόλαιο ή άλλο έγγραφο εκτελεσθεί , δηλαδή υπογραφεί ή ότι ο πιστωτικός τίτλος θα οπισθογραφηθεί , οπότε θεωρείται ότι το έγγραφο έχει ισχύ έως σαν να είχε εκτελεσθεί από το πρόσωπο το οποίο είχε την υποχρέωση να πράξει τούτο.

Πρόκειται για μια εξουσία του Δικαστηρίου η οποία είναι ασφαλέστατα πολύ χρήσιμη με στόχο την απόδοση δικαιοσύνης. Η εμπέλεια της όμως, έχει διευκρινισθεί με απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην υπόθεση **Xenis Xenopoulos v. Elli Isidorou Makride [1969] , 1 CLR , σελ. 488.** Τα γεγονότα της υπόθεσης αφορούσαν έγγραφο μεταξύ συμβαλλομένων για την πώληση οικοπέδου για το ποσό των 2,800 ΛΚ. Ο Πωλητής παραβιάζοντας το έγγραφο , πληροφόρησε τον Αγοραστή ότι δεν προτίθετο να τιμήσει αυτόν και προσέφερε επιστροφή του ποσού που είχε καταβληθεί μέχρι τότε , πλέον ΛΚ 500 αποζημιώσεις . Ο Αγοραστής αρνήθη να αποδεχτεί την πρόταση αυτή και καταχώρησε αγωγή στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού με την οποία ζητούσε : 1) Ειδική Εκτέλεση του εγγράφου για την μεταβίβαση του οικοπέδου στο όνομα του ή

διαζευκτικά 2) επιστροφή του τιμήματος αγοράς με τόκο και εν πάσει περιπτώσει 3) αποζημιώσεις. Με δεδομένο ότι δεν είχαν τηρηθεί οι προϋποθέσεις τότε εν ισχύ του Νόμου Sale of Land (Specific Performance) Law , Cap. 232 το Δικαστήριο δεν είχε εξουσία να διατάξει ειδική εκτέλεση του εγγράφου . Ετέθη όμως θέμα κατά πόσον το Άρθρο 34 του Περί Δικαστηρίων Νόμου έδιδε την εξουσία στο Δικαστήριο να διατάξει την εκτέλεση του εγγράφου. Το Δικαστήριο στην σελ 498 απεφάσισε ότι το Άρθρο 33 του Περί Δικαστηρίων Νόμου δεν εφαρμόζεται , όπου το θέμα αφορά την εφαρμογή εξειδικευμένης Νομοθεσίας για την ακίνητη ιδιοκτησία για την οποία είχε γίνει ρητή ρύθμιση για το πότε το Δικαστήριο έχει εξουσία να διατάξει Ειδική Εκτέλεση . Το απόσπασμα στην σελ. 498 έχει ως εξής :

*« In reading, construing and applying these statutory provisions in Cyprus, one must bear in mind that they were intended to introduce in a codified form the principles of the English law on the point, always subject to the limitations and qualifications necessary to adapt such law to local conditions, as expressed in the particular statute. A part of specific provisions to this effect in the statute (such as those in section 2 of the Contract Law) there exist provisions of general application to the same effect in section 33 of the Courts of Justice Law (Cap. 8) now superseded , after independence , by the corresponding provisions in section 29 of the Courts of Justice Law, 14 of 1960. One must , moreover, remember in the connection , that the law governing the ownership , sale , mortgage and transfer of immovable property in England in 1885 and to the present day , was and still is fundamentally different to the law of Cyprus regarding these same matters”.*

Το συμπέρασμα είναι ότι παρόλον ότι το Άρθρο 34 πρώην Άρθρο 33 με βάση τον Περί Δικαστηρίων Νόμο, Κεφ. 8, έχει γενική εφαρμογή , υπόκειται πάντοτε στις πρόνοιες οποιασδήποτε άλλης Νομοθεσίας η οποία πιθανόν να εφαρμόζεται όπως την πιο πάνω περίπτωση.

#### **4. Προδικαστική Παραπομπή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.**

Πρόκειται για μια πρόσφατη ρύθμιση η οποία εισήχθη με τις πρόνοιες του Άρθρου 3. του Νόμου 119 (1) του 2008. Σύμφωνα με την νέα αυτή πρόνοια το Δικαστήριο ενώπιον του οποίου ανακύπτει ζήτημα το οποίο αφορά στο κύρος και την ερμηνεία των αποφάσεων – πλαίσιο και των αποφάσεων που εκδίδονται βάση του Τίτλου VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ή στην ερμηνεία των Συμβάσεων που καταρτίζονται με βάση τον Τίτλο VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση , ή στο κύρος και την ερμηνεία των μέτρων εφαρμογής τους , δύναται αν κρίνει ότι η απόφαση επί του ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης , να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων , που ως γνωστό εδρεύει στο Λουξεμβούργο για να αποφανθεί επ' αυτού. Σε περίπτωση σύμφωνα με το Άρθρο 34 Α 2 που το ζήτημα ανακύψει ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου στις περιπτώσεις που οι αποφάσεις του δεν υπόκεινται σε Έφεση αν κρίνει ότι απόφαση επί του ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης το Ανώτατο Δικαστήριο , παραπέμπει το ζήτημα στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Με βάση την συγκεκριμένη αυτή πρόνοια , γίνεται διάκριση μεταξύ πρωτόδικης δικαιοδοσίας οποιουδήποτε Δικαστηρίου το οποίο , έχει την διακριτική ευχέρεια να παραπέμψει στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων , ζήτημα Κοινοτικού Δικαίου , και του Ανωτάτου Δικαστηρίου όταν παρακάθεται σαν Εφετείο οπότε υποχρεούται να παραπέμψει αν εγείρεται τέτοιο θέμα, πάντοτε όμως υπό την προϋπόθεση ότι η απόφαση επί του ζητήματος κριθεί από το ίδιο το Ανώτατο Δικαστήριο σαν αναγκαία για την έκδοση της απόφασης του ιδίου.

Το Ανώτατο Δικαστήριο είχε την ευκαιρία πολύ πρόσφατα να εξετάσει θέμα παραπομπής στο ΔΕΚ, Κανονισμού του Συμβουλίου , γνωστού ως Brussels II στην υπόθεση Γιώργος Μιχαλιός ν. Χριστίνα Α. Ιωάννου – Μιχαλιά , στην Έφεση αρ. 15/2007.

Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει θεσπίσει κανονισμούς Περί της Προδικαστικής Παραπομπής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων , Αρ. 1 του 2008. Τα γεγονότα επεξηγούνται στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου και εν συντομία έχουν ως εξής . Ο σύζυγος καταχώρησε αίτηση διαζυγίου στις 2/4/2003 στο Οικογενειακό Δικαστήριο Λευκωσίας. Το ζεύγος είχε εγκατασταθεί μετά τον θρησκευτικό γάμο τους στην Λεμεσό, στην Αγγλία όπου είχαν και τον τόπο διεξαγωγής της εργασίας τους και την συνήθη διαμονή τους. Η σύζυγος καταχώρησε και αυτή αίτηση διαζυγίου στην Αγγλία την 01/05/2004. Το αρμόδιο Αγγλικό Δικαστήριο εφαρμόζοντας τις πρόνοιες του Άρθρου 11.2 του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 1347/2000 γνωστού ως Βρυξέλες II , ανέστειλε την ενώπιον του διαδικασία έχοντας υπόψη την προγενέστερη καταχώρηση αίτησης διαζυγίου εκ μέρους του συζύγου στην Κύπρο. Ο Κανονισμός 11.2 προνοεί ότι το δεύτερο Δικαστήριο που επιλαμβάνεται τις διαδικασίες οφείλει να αναστείλει αυτήν μέχρις ότου αποφασίσει το πρώτο Δικαστήριο. Η σύζυγος επικαλέστηκε τις πρόνοιες του Περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμου 23/90 σύμφωνα με τις οποίες το Οικογενειακό Δικαστήριο Λευκωσίας , δεν έχει αρμοδιότητα να εκδικάσει την αίτηση διαζυγίου του συζύγου εφόσον κανένας από τους διαδίκους δεν είχε την διαμονή ή το τόπο διεξαγωγής της εργασίας του στην Λευκωσία. Το Οικογενειακό Δικαστήριο δέχθηκε την ένσταση επί της δικαιοδοσίας και κατά τόπο αρμοδιότητας και απέρριψε την αίτηση διαζυγίου αλλά παρέπεμψε ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου ερώτημα κατά πόσον το Άρθρο 12 του Νόμου 23/90 ήταν αντίθετο προς τα Άρθρα 111, 28 και 30 του Συντάγματος. Η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου αποφάνθηκε ότι δεν υπήρχε σύγκρουση με τις Συνταγματικές Πρόνοιες και απεφάσισε περαιτέρω ότι ο Κανονισμός Βρυξέλες II δεν είχε επίσης εφαρμογή σε αίτηση διαζυγίου η οποία καταχωρήθηκε πριν από την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 01/05/2004 . Ο κανονισμός Βρυξέλες II προνοεί στο Άρθρο του 2 (1) (B) ότι δικαιοδοσία για εκδίκαση αιτήσεων διαζυγίου έχουν τα Δικαστήρια στην χώρα μεταξύ άλλων της υπηκοότητάς τους. Με λίγα λόγια , η πρόνοια του Κοινοτικού Δικαίου , προσδίδει δικαιοδοσία στο Οικογενειακό Δικαστήριο Λευκωσίας στην συγκεκριμένη περίπτωση εφόσον και οι 2 σύζυγοι παρόλο ότι διαμένουν στο εξωτερικό και με βάση το Κυπριακό Δίκαιο δεν έχει δικαιοδοσία το Οικογενειακό Δικαστήριο , εφόσον είναι και οι 2 Κύπριοι Υπήκοοι . Ο σχετικός Κανονισμός ρητά προνοεί ότι έχει

εφαρμογή μελλοντικά δηλαδή από τότε που είχε θεσπιστεί και όχι αναδρομικά. Όπως είδαμε το Οικογενειακό Δικαστήριο απεφάσισε. ο κανονισμός τέθηκε σε εφαρμογή την 01/03/2001 αλλά εφόσον η Κύπρος εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση της 01/05/2004 δεν μπορούσε να έχει εφαρμογή σε υποθέσεις οι οποίες καταχωρήθηκαν όπως την συγκεκριμένη περίπτωση πριν την 01/05/2004. Κατά την διάρκεια ακρόασης της Έφεσης του συζύγου το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε ότι το Οικογενειακό Δικαστήριο δεν θα έπρεπε το ίδιο να είχε ερμηνεύσει τον Κανονισμό , χωρίς να παραπέμψει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΚ και περαιτέρω η διακριτική του ευχέρεια να μην το παραπέμψει δυνάμει του Άρθρου 234 της Συνθήκης , ασκήθηκε λανθασμένα. Στην σελίδα 11 το Δικαστήριο , κατέληξε στα εξής :

*«Το θέμα που εγείρεται , φαίνεται πως δεν είναι ξεκάθαρο. Επειδή προβλέπουμε ότι η όποια ερμηνεία του Κανονισμού με αναφορά στο υπό κρίση θέμα, θα έχει αντίκτυπο στο κοινοτικό δίκαιο θεωρούμε σκόπιμο να ζητήσουμε την αρωγή του ΔΕΚ για την αυθεντική ερμηνεία του Κανονισμού. Στην απόφαση μας για την παραπομπή του θέματος στο ΔΕΚ υπό μορφή ερωτήματος, λάβαμε υπόψη ότι :*  
*(i) Δεν υπήρξε παρόμοιο θέμα αντικείμενο εξέτασης από τα Δικαστήρια των άλλων χωρών κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή από το ΔΕΚ , (ii) το θέμα είναι αρκετά σοβαρό και η ερμηνεία των προεκτάσεων της εφαρμογής του , που θα επηρεάσει όλα τα κράτη μέλη, θα πρέπει να δοθεί από το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και (iii) η γνωμάτευση κρίνεται αναγκαία μέσα στα πλαίσια της επίλυσης των διαφορών των διαδίκων».*

Κάτω από τας περιστάσεις το Ανώτατο Δικαστήριο παρέπεμψε προδικαστικά ερωτήματα ουσιαστικά για να αποφασισθεί κατά πόσον ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός είχε εφαρμογή στην συγκεκριμένη περίπτωση και παράλληλα ανέστειλε την διαδικασία μέχρι εκδίκασης της Έφεσης.

Σύμφωνα με το Άρθρο 69 (2) του Νόμου το Ανώτατο Δικαστήριο δύναται να εκδώσει Κανονισμό όπως φαίνεται και από την πιο πάνω απόφαση , προς ρύθμιση της



παραπομπής ζητήματος στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην βάση του Άρθρου 68 ή του Άρθρου 234 της Συνθήκης Περί Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Άρθρου 150 της Συνθήκης Περί Ίδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενεργείας ή του Άρθρου 35 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι πρόνοιες του Άρθρου 34 Α που εξετάσαμε πιο πάνω , αφορούν αποφάσεις που εκδίδονται βάση του τίτλου VI της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο οποίος τίτλος αφορά τον Νόμο Περί Ανταγωνισμού , Κρατικές Επιδοτήσεις , Φορολογικά Θέματα και Θέματα Εναρμόνισης Εθνικών Νόμων.

Συνεπώς η εμβέλεια του Άρθρου 34 Α είναι περιορισμένης έκτασης ενώ η εμβέλεια του Άρθρου 69 (2) σαφέστατα καλύπτει όλες τις περιπτώσεις παραπομπής ζητήματος προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων οι οποίες ρυθμίζονται από τα πιο πάνω Άρθρα των Συνθηκών , με δεδομένο ότι τα Άρθρα αυτά όπως έχουμε διαπιστώσει στην πρώτη διάλεξη μας , με βάση μάλιστα την 5<sup>η</sup> σχετική τροποποίηση του Συντάγματος υπερισχύουν συνταγματικών προνοιών, εφαρμόζονται απευθείας χωρίς να παρίσταται οποιαδήποτε ανάγκη παραπομπής των θεμάτων αυτών μέσα από νομοθετική ρύθμιση , πλην αυτής που έγινε για το διαδικαστικό κανονισμό. Η απόφαση **Μιχαλιά** βασίζεται ουσιαστικά στην εφαρμογή της Διάταξης 234 της Συνθήκης Περί Ίδρύσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία προνοεί ως εξής : Βλέπε Blackstone's EU Treaties & Legislation 2009-2010 , σελ. 63:

*“The Court of Justice shall have jurisdiction to give preliminary rulings concerning:*

*(a) the interpretation of this Treaty;*

*(b) the validity and interpretation of acts of the institutions of the Community and of the ECB;*

*(c) the interpretation of the statutes of bodies established by an act of the Council, where those statutes so provide.*

*Where such a question is raised before any court or tribunal of a Member State, that court or tribunal may, if it considers that a decision on the question is*

*necessary to enable it to give judgment, request the Court of Justice to give a ruling thereon.*

*Where any such question is raised in a case pending before a court or tribunal of a Member State against whose decisions there is no judicial remedy under national law, that court or tribunal shall bring the matter before the Court of Justice”*

Υπάρχει πλούσια Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για την ερμηνεία και εφαρμογή του Άρθρου αυτού την οποία τα Κυπριακά Δικαστήρια οφείλουν να εφαρμόσουν και σέβονται. Στην συγκεκριμένη περίπτωση εφόσον δεν υπήρχε συγκεκριμένο δικαστικό προηγούμενο είτε στην Κύπρο είτε στο ΔΕΚ όπως ετέθη ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου , κρίθηκε ότι κάτω από τας περιστάσεις η ορθότερα απόφαση ήταν η παραπομπή του θέματος στο ΔΕΚ για να αποφασίσει . Η απόφαση αναμένεται με ενδιαφέρον και θα είναι καθοριστικής σημασίας για τους εμπλεκόμενους δεδομένου ότι θα επηρεάσει διαδικασίες που αφορούν και τα περιουσιακά.

## **5. Παραπομπή σε Διαιτησία και Προσεκδίκηση**

Στα Άρθρα 35 έως 39 του Περί Δικαστηρίων Νόμου γίνεται αναφορά στην εξουσία του Δικαστηρίου με την σύμφωνη γνώμη των διαδίκων να παραπέμπει σε Ειδικό Διαιτητή για έρευνα και έκδοση έκθεσης οιουδήποτε ζητήματος που εγείρεται σε οποιαδήποτε Πολιτική διαδικασία.

Η έκθεση του Ειδικού Διαιτητή είναι δυνατόν να υιοθετηθεί εν όλω ή εν μέρει από το Δικαστήριο και στον βαθμό που υιοθετείται μπορεί να εκτελεστεί σαν απόφαση ή διάταγμα του Δικαστηρίου.

Μια διαφορετική διαδικασία προνοείται στο Άρθρο 36 του Νόμου. Και πάλι σε οποιαδήποτε πολιτική διαδικασία όπου συμφωνούν όλοι οι διάδικοι το Δικαστήριο έχει εξουσία να διατάξει όπως η διαφορά δικαστεί ενώπιον Ειδικού ή Απλού Διαιτητού εάν

δε οι διάδικοι δεν συμφωνούν για το πρόσωπο του , το Δικαστήριο έχει εξουσία να διορίσει τον Διαιτητή ή Υπάλληλο του Δικαστηρίου για τον σκοπό αυτό.

Η διαδικασία που προνοείται στο Άρθρο 36 του Νόμου , είναι σαφώς διαφορετική από αυτήν του Άρθρου 35 . Το Άρθρο 36 εφαρμόζεται όπου οι διάδικοι αποφασίζουν να παραπέμψουν το θέμα να εκδικαστεί ενώπιον Διαιτητού συνήθως όπου εγείρονται τεχνικά θέματα, ενώ η διαδικασία του Άρθρου 35 δεν προνοεί για Διαιτησία αλλά για την ετοιμασία μιας έκθεσης εμπειρογνώμονα την οποία σημασία της θα κρίνει και θα υιοθετήσει το Δικαστήριο.

Παραπομπή προς εκδίκαση ενώπιον Διαιτητού δυνάμει του Άρθρου 36 συνεπάγεται εκδίκαση με την λήψη μαρτυρίας έως εάν η δίκη να εγίνετο ενώπιον Δικαστηρίου με την διαφορά ότι γίνεται ενώπιον Διαιτητού , ο οποίος όμως λόγω της ειδίκευσης και πείρας του στα επίδικα θέματα είναι ευκολότερο να αποφασίσει επί τεχνικών θεμάτων.

Τέτοιες διαδικασίες ακολουθούνται συχνά σε συμβόλαια εργολαβίας , αρχιτεκτόνων , αλλά όπου επίσης εγείρονται πολύπλοκα λογιστικά θέματα.

Ήδη με Νομολογία του το Ανώτατο Δικαστήριο έχει καταστήσει σαφή την πιο πάνω διαφορά , μεταξύ των δύο προνοιών του Νόμου. Στην υπόθεση **Ιacovou Bros (Constructions) Ltd v Λάμπρου Αδάμου Χατζηνικόλα [1991] 1 ΑΑΔ , 51** , ετέθη θέμα κατά πόσον ο διορισμός του Διαιτητή , είχε γίνει με βάση τον **Περί Διαιτησίας Νόμο, Κεφ. 4** , οπότε θα έπρεπε να ακούσει μαρτυρία και να καταλήξει σε απόφαση ή με βάση το Άρθρο 35 του Περί Δικαστηρίων Νόμου 14/60. Το Δικαστήριο συμπέρανε ότι από τα περιστατικά της υπόθεσης ήταν φανερό ότι ο διορισμός του Διαιτητή είχε γίνει με βάση το Άρθρο 35 σαν εμπειρογνώμονα και σε τέτοια περίπτωση ο Διαιτητής δεν ήταν υποχρεωμένος να ακούσει μαρτυρία για θέματα που κατείχε σαν εμπειρογνώμονας για να αποφασίσει για αυτά. Να σημειωθεί ότι ο εν λόγω εμπειρογνώμονας ήταν επιμετρητής ποσοτήτων. Το Επαρχιακό Δικαστήριο Λάρνακας απέρριψε αίτηση για παραμερισμό της απόφασης του Διαιτητή με το επιχείρημα ότι δεν άκουσε ουσιαστικά μαρτυρία για να αποφασίσει εφόσον ο Διαιτητής ζήτησε και πήρε από τους διαδίκους

όλα τα αναγκαία κατά την γνώμη του στοιχεία και σαν εμπειρογνώμονας μπορούσε να πάρει την επίδικη απόφαση την οποία έλαβε.

Στην υπόθεση **Ανδρέας Πελεκάνος κ.ά ν. Pelmaco Development Ltd [1998] , 1 ΑΑΔ , σελ. 335** το Δικαστήριο αποφάσισε ότι με βάση το Άρθρο 36 (1) του Νόμου 14/60 η παραπομπή σε διαιτησία εξουσιοδοτείται σε «οποιαδήποτε πολιτική διαδικασία» και «καθ' οιονδήποτε χρόνο» . Είναι προφανές σύμφωνα με την ορθή ερμηνεία των σχετικών προνοιών του νόμου ότι τελική απόφαση του Δικαστηρίου εκδίδεται μετά την διαιτητική απόφαση και αφού λογικά διακοπεί εν των μεταξύ η δίκη. Το θέμα ηγέρθη μέσα στο πλαίσιο διαδικασίας στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας όπου εκδόθηκε διάταγμα με το οποίο η πλειοψηφία των μετόχων διατάχθηκε να αγοράσει τις μετοχές των Αιτητών σε τιμή που θα καθορίσει ανεξάρτητος εκτιμητής . Ζητήθηκε με αίτηση στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής διορισμός συγκεκριμένου προσώπου στην βάση του Άρθρου 36 του Νόμου 14/60. Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση γιατί έκρινε ότι η διαδικασία είχε λήξει με την έκδοση της τελικής απόφασης δηλαδή του πιο πάνω διατάγματος και το Ανώτατο Δικαστήριο επικύρωσε ουσιαστικά την εν λόγω απόφαση από την οποία προκύπτει σαφώς ότι το Άρθρο 36 είναι δυνατόν να εφαρμοστεί μόνο σε περιπτώσεις που εκκρεμούν ενώπιον του Δικαστηρίου και όχι μετά το πέρας του.

Μια άλλη σχετική απόφαση επί του θέματος είναι η υπόθεση **Μόδεστος Πίτσιλλος ν. Κυπριακής Δημοκρατίας μέσω του Γενικού Εισαγγελέως (1997) 1 ΑΑΔ , 661** ο αιτητής ζήτησε να παραπεμφθεί η υπόθεση σε διαιτησία στο στάδιο της Έφεσης. Μέσα στο πλαίσιο εκδίκασης αγωγής κατά της Δημοκρατίας με τον ισχυρισμό ότι τον παρεμπόδιζε από του να πωλεί παγωτό στα σχολεία κατά τα διαλείμματα. Έκδηλα το Δικαστήριο απεφάσισε ότι οι πρόνοιες του Άρθρου 36 δεν μπορούσαν να έχουν εφαρμογή σε μια τέτοια περίπτωση.

Τέλος να σημειώσουμε ότι με βάση το Άρθρο 37 ο Ειδικός Διαιτητής θεωρείται λειτουργός του Δικαστηρίου , και υπόκειται στις οδηγίες του Δικαστηρίου Το Δικαστήριο επιφυλάττει επίσης το δικαίωμα να ακυρώσει τυχόν έκθεση ή διαιτητική απόφαση ή να καταχωρισθεί σαν απόφαση του Δικαστηρίου. Η δε αμοιβή του Ειδικού Διαιτητή

καθορίζεται από το Δικαστήριο. Επίσης σύμφωνα με το Άρθρο 38 ο Διαιτητής δύναται σε οποιοδήποτε στάδιο της διαιτητικής διαδικασίας, προφανώς δυνάμει του Άρθρου 36, να παραπέμπει υπό τύπο ειδικής υποθέσεως στο Δικαστήριο διά γνωμάτευση, νομικά θέματα και υποχρεούται να το πράξει εάν διαταχθεί από το Δικαστήριο. Να σημειωθεί ότι με βάση το Άρθρο 36 (2) το Δικαστήριο δύναται επίσης να παύσει οποιαδήποτε Διαιτητή όταν η συμπεριφορά του δεν είναι η πρέπουσα ή την διεξάγει κακώς και δικαιούται να ακυρώσει την οποιαδήποτε απόφαση. Τέλος καθορίζεται στο Άρθρο 39 ότι σε σχέση με Ειδικό Διαιτητή εμπειρογνώμονα ο οποίος διορίζεται δυνάμει του Άρθρου 35 για την ετοιμασία έκθεσης υπάρχει η δυνατότητα στο διάταγμα διορισμού ως επίσης και σε δίκη υπό Διαιτητών δυνάμει του Άρθρου 36 να μπουν όροι ως προς τα έξοδα ή για οποιοδήποτε άλλο θέμα που το Δικαστήριο ήθελε κρίνει πρέπον.

#### **6. Εξουσία του Δικαστηρίου να εκδίδει αποφάσεις αναγνωριστικής δικαιώματος.**

Μια άλλη χρήσιμη εξουσία του Δικαστηρίου εμπεριέχεται στο Άρθρο 41 του Νόμου. Σύμφωνα με το Άρθρο 41 το Δικαστήριο έχει εξουσία να εκδίδει δεσμευτικά αναγνωρίσεις δικαιώματος είτε ζητείται τούτο ή θα μπορούσε να ζητηθεί οποιαδήποτε παρεπόμενη θεραπεία ή όχι.

Στην υπόθεση **Gasto Shipping Company Ltd v Mineag SQM (Africa) (Proprietary) Ltd [1999], 1 AAD**, σελ. 1634 το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε ότι είναι νομολογιακή αρχή ότι τα Δικαστήρια έχουν διακριτική εξουσία να εκδίδουν αναγνωριστικές αποφάσεις. Στην σελ. 1637 το Δικαστήριο αναφέρει τα εξής :

*«Το Άρθρο 41 του Περί Δικαστηρίων Νόμου, 1960 (14/60) αναγνωρίζει τέτοια εξουσία. Το εν λόγω Άρθρο ανταποκρίνεται σχεδόν απόλυτα προς τη Δ. 25 θ.5 των παλαιών αγγλικών θεσμών.*

Στο *Annual Practice 1958* αναφέρεται ότι όπου δεν ζητείται ειδική θεραπεία (*specific relief*) εκτός από δήλωση (*declaration*) πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή.

Στην παρούσα αγωγή δεν διεκδικείται (*asserted*) κανένα δικαίωμα ούτε μορφοποιείται οποιαδήποτε απαίτηση παρά μόνο νομικό δικαίωμα (*legal right*) το οποίο πιθανό να είναι προδικαστικό (*preliminary*) σημείο σε άλλη αγωγή.

Το Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία να εκδώσει αναγνωριστικές αποφάσεις επί των απαιτήσεων 1 και 2 και κατά συνέπεια δεν έχει στοιχειοθετηθεί ότι οι ενάγοντες απέδειξαν την κύρια προϋπόθεση ότι έχουν εκ πρώτης όψεως υπόθεση (*good cause of action*)»

Οι Ενάγοντες πλοιοκτήτες είχαν καταχωρήσει αγωγές με την οποία αξίωσαν δηλώσεις από το Δικαστήριο ότι οι αξιώσεις που εγείρονται πρέπει να εκδικαστούν από το Κυπριακό Δικαστήριο. Προφανώς οι Ενάγοντες απέτυχαν να ικανοποιήσουν ότι έχουν καλό αγωγή δικαίωμα και ότι η αγωγή είναι κατάλληλη να εκδικαστεί στην Κύπρο. Μετά από μια εκτενή ανάλυση των αρχών που διέπουν το θέμα έκδοσης αναγνωριστικών αποφάσεων, το Δικαστήριο κατέληξε στα πιο πάνω συμπεράσματα λέγοντας ότι, οι Εναγόμενοι δεν διεκδικούσαν οποιοδήποτε δικαίωμα έναντι των Εναγόντων. Συνεπώς δεν δικαιολογείτο η έκδοσης δικαιωμάτων. Στην σελ. 1653 το Δικαστήριο σε σχέση με την αντίστοιχη πρόνοια στους δικονομικούς θεσμούς των παλαιών Αγγλικών Διαδικαστικών Κανονισμών, Διαταγή 25, Θεσμός 5, αναφέρει τα εξής :

«*Ερμηνεία του κανονισμού : Η εγκυρότητα του Κανονισμού έχει προσβληθεί χωρίς επιτυχία στην **Guaranty Trust Co. of New York v Hannay**, [1915] 2 KB 536. Εκείνη η υπόθεση μπορεί να θεωρηθεί ότι καθιερώνει την πρόταση ότι η δικαιοδοσία για έκδοση διακήρυξης δυνάμει του Κανονισμού δεν περιορίζεται στις υποθέσεις στις οποίες ο ενάγων έχει μια πλήρη και υφιστάμενη αιτία αγωγής*

ανεξάρτητα από τον Κανονισμό. Ωστόσο , όπου δεν αξιώνεται ειδική θεραπεία, άλλη από τη διακήρυξη, η εξουσία είναι τέτοια που πρέπει να ασκείται με μεγάλη προσοχή και δεν πρέπει να εκδίδεται διακήρυξη πάνω σε προκαταρκτικό σημείο σε αγωγή η οποία εγείρεται για αυτό το σκοπό, και όπου η ουσιαστική θεραπεία θα αξιώνεται σε άλλη αγωγή....Όπου μπορεί να εκδοθεί διακήρυξη αυτό αποτελεί θέμα διακριτικής ευχέρειας. Ο ενάγων πρέπει να δικαιούται σε θεραπεία υπό την πλήρη έννοια της λέξης, αλλά η θεραπεία που αξιώνεται πρέπει να είναι κάτι το οποίο δεν θα ήταν παράνομο , ή αντισυνταγματικό ή άδικο για να χορηγηθεί από το δικαστήριο , ή εναντίον των παραδεκτών αρχών στη βάση των οποίων το δικαστήριο ασκεί την δικαιοδοσία του...Αξίωση για διακήρυξη μόνο η οποία δεν ακολουθείται με αξίωση για παρεπόμενη θεραπεία θα παρακολουθείται προσεκτικά: αν όμως εφαρμόζεται σωστά είναι χρήσιμη (**Gray v Spyer [1922] 2 Ch. 22, 27 C.A.**). Έτσι δεν θα εκδοθεί διακήρυξη εναντίον προσώπου το οποίο δεν έχει διεκδικήσει δικαίωμα ούτε έχει διατυπώσει συγκεκριμένη αξίωση (**Re Clay [1919] Ch. 66**) και μόνο σε σχέση με νομικό δικαίωμα (**Nixon v A.G. [1930] 1 Ch. 574**) ούτε και σε σχέση με τον ενάγοντα όπου η διακήρυξη ζητείται απλώς σαν θεμέλιο για ουσιαστική θεραπεία η οποία αποτυγχάνει (**Earl of Dysart v Hammerton [1914] 1 Ch. 822, and see ib., [1916] 1 A.C. p.65**) ούτε και θα εκδοθεί διακήρυξη απλώς για να μπορεί ο ενάγων να την χρησιμοποιήσει σε αλλοδαπή αγωγή (**see Guaranty Trust of New York. Hannan [1915] 2 K.B. 575**).

(Βλ. και **London Passenger Transport Board v Moscrop [1942] 1 All E.R. 97, 103 (H.L.)** , στην οποία τονίσθηκε ότι η εξουσία έκδοσης αποφάσεων , οι οποίες είναι αναγνωριστικές δικαιώματος, πρέπει να ασκείται με «μεγάλη προσοχή και περιφρούρηση» (“with great care and jealousy”) και με «εξαιρετική περίσκεψη» (“great caution”).

Σύμφωνα με τα νομολογηθέντα στην **Thornhill v Weeks [1913] 1 Ch.** αποτελεί εδραιωμένη πρακτική ότι η διεκδίκηση δικαιώματος από ένα πρόσωπο αποτελεί λόγο για να καταστεί μέρος σε αγωγή για απαγορευτικό διάταγμα».

Αποφάσεις αναγνωριστικού χαρακτήρα είναι δυνατόν να εκδοθούν σε πολλές περιπτώσεις. Πολύ χρήσιμη είναι η εξειδικευμένη μελέτη ***The Declaratory Judgment***, ***I. Zamir [1962]*** στην οποία αναφέρονται ενδεικτικά περιπτώσεις αγωγών για περιουσιακά θέματα, συμβάσεις, εργοδότησης, ακόμα και για εξέταση νομοθετικών μέτρων, δικαστικών αποφάσεων, κτλ όπου χρησιμοποιήθηκε η διαδικασία αυτή. Στην Κύπρο βεβαίως θα πρέπει να είναι κανείς προσεκτικός με δεδομένες τις συνταγματικές ρυθμίσεις που προνοούν για συγκεκριμένο δικαιοδοτικό πλαίσιο για συγκεκριμένα θέματα των Δικαστηρίων, πχ σε σχέση με διοικητικές πράξεις παρόλο ότι ενδεχόμενα στην Αγγλία να μπορούσε να καταχωρηθεί αγωγή αναγνωριστικής φύσεως, στην Κύπρο λόγω της ύπαρξης τους Άρθρου 146 του Συντάγματος, αποκλειστική δικαιοδοσία για θέμα διοικητικού δικαίου έχει το Ανώτατο Δικαστήριο και όχι τα Επαρχιακά που δεν μπορούν να αποφασίσουν δια της μεθόδου των αναγνωριστικών αγωγών θέματα δημοσίου δικαίου.

Παραμένει ανοιχτό το θέμα κατά πόσον, θέματα νομοθετικής φύσεως ή και δικαστικές αποφάσεις είναι δυνατόν να αναθεωρηθούν. Όσον αφορά τις δικαστικές αποφάσεις αυτές αναθεωρούνται είτε με έφεση είτε με την έκδοση προνομιακών ενταλμάτων. Όμως στην Αγγλία παραμένει η δυνατότητα αναθεώρησης τους για θέματα πχ δικαιοδοσίας, απάτης ή συνομωσίας ή νομικού σφάλματος με αγωγές δηλωτικού χαρακτήρα. Είναι αμφίβολο κατά πόσο στην Κύπρο η διαδικασία αυτή μπορεί να υποκαταστήσει την διαδικασία Έφεσης ή έκδοσης προνομιακών ενταλμάτων. Σε σχέση με νομοθετικά μέτρα, η συνταγματικότητα των νόμων κρίνεται και πάλι από το Ανώτατο Δικαστήριο είτε προληπτικά είτε κατασταλτικά. Στην Αγγλία με την διαδικασία των δηλωτικών αποφάσεων προσβάλλεται η ισχύς δευτερογενούς νομοθεσίας. Στην πιο πάνω αυθεντία του ***Zamir*** σελ. 151-152 βρίσκουμε το εξής απόσπασμα :

*“It seems that declaratory proceedings may lie in respect of all forms of subordinate legislation. They have been successfully employed to challenge the validity of regulations made under statutory power by a dock company; an order made under a statute by a municipal corporation; by laws made by a zoological*



*society in exercise of powers conferred by charters; a by law made by the owners of a public market; minimum prices of coal fixed under statutory power by a Board appointed under a statutory scheme; rules made by a statutory body fixing minimum wages for colliers. Departmental legislation too has been attacked by declaratory proceedings, but found to be intra vires. However, the propriety of the proceedings was not questioned and the courts indicated that had the instruments in question been ultra vires, they might have made declarations to that effect”*

Σε σχέση με το ιδιωτικό δίκαιο το Κεφάλαιο παραμένει ανοιχτό και δεν υπάρχει περιορισμός στην χρήση της διαδικασίας αυτής, η οποία χρησιμοποιήθηκε πχ. Σε διαφορές που αφορούν συμβάσεις όπως πχ κατά πόσον υπάρχει νόμιμη σύμβαση , τα δικαιώματα και υποχρεώσεις που απορρέουν από τις συμβάσεις , τις συνέπειες παραβίασης , κατά πόσον σύμβαση έχει τερματισθεί και άλλα συναφή με τις συμβάσεις θέματα. Επίσης τα θέματα καθορισμού νομικού καθεστώτος έχουν χρησιμοποιηθεί για διαδικασία δηλωτικού χαρακτήρα όπως πχ η εγκυρότητα ή μη γάμου ή αλλοδαπών διαζυγίων και γενικά θεμάτων που αφορούν το Οικογενειακό Δίκαιο . Στα θέματα περιουσίας και πάλι έχει χρησιμοποιηθεί η διαδικασία για να αποφασιστούν ιδιοκτησιακά θέματα, θέμα επιβαρύνσεων και οτιδήποτε άλλο σχετίζεται με κινητή και ακίνητη περιουσία.

Θέλω να σημειωθεί ότι εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου κατά πόσον θα εκδοθεί απόφαση δηλωτικού χαρακτήρα. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι η διακριτική ευχέρεια ασκείται στην βάση των Αρχών της Επεικειάς. Το Δικαστήριο βέβαια θα λάβει υπόψη του όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης και κυρίως την χρησιμότητα , τον στόχο της δήλωσης , το ισοζύγιο της ευχέρειας και το δημόσιο συμφέρον.

## **7. Εξουσία Επιδικάσεως Εξόδων**

Τέλος να σημειωθεί ότι το Δικαστήριο έχει εξουσία να επιδικάζει τα έξοδα οποιασδήποτε πολιτικής διαδικασίας. Τα έξοδα τελούν υπό την διακριτική εξουσία του Δικαστηρίου το οποίο έχει πλήρη εξουσία να αποφασίζει από ποιόν και σε ποια έκταση τα έξοδα θα πληρωθούν εκτός εάν γίνεται διαφορετική νομοθετική ρύθμιση. Το θέμα καλύπτεται από το Άρθρο 43 του Νόμου 14/60.

Τα Δικαστήρια εφαρμόζουν την πρόνοια αυτή κατά δικαστικό τρόπο. Η επιδίκαση των εξόδων ανήκει όπως έχει αποφασισθεί στην ευχέρεια του εκδικάζοντος Δικαστηρίου η οποία πρέπει να ασκείται δικαστικά. Κατά κανόνα τα έξοδα ακολουθούν το αποτέλεσμα της δίκης εκτός εάν συντρέχουν λόγοι που δικαιολογούν απόκλιση από τον Κανόνα αυτό.

Στην υπόθεση ***Theomaria Estates Ltd v Samuel Mason (2005) 1 AAD*** , σελ. 256 στην απόφαση του το Δικαστήριο επεξηγεί την βασική αυτή αρχή στην σελίδα 264 και 265 ως εξής :

*«Το θέμα των εξόδων σε μια πολιτική διαδικασία γενικά, διέπεται από το Άρθρο 43 του περί Δικαστηρίων Νόμου 14/60 όπως ο νόμος αυτός έχει τροποποιηθεί , το οποίο περιληπτικά διαλαμβάνει ότι τα έξοδα οιασδήποτε πολιτικής διαδικασίας ή τα σχετιζόμενα προς αυτή, εκτός αν άλλως προνοείται υπό οιοδήποτε εκάστοτε ισχύοντος νόμου ή δευτερογενούς νομοθεσίας, θα τελούν υπό την διακριτική εξουσία του δικαστηρίου, το οποίο και θα έχει πλήρη εξουσία να αποφασίζει από ποιο και σε ποια έκταση θα πληρωθούν .*

*Από άποψης δευτερογενούς νομοθεσίας έχουμε τη Δ. 59 Θ.1 των Περί Πολιτικής Δικονομίας Διαδικαστικών Κανονισμών όπου και πάλι προβλέπεται , ότι τηρουμένων των διατάξεων οιοδήποτε νόμου ή διαδικαστικού κανονισμού, τα έξοδα οιασδήποτε διαδικασίας ή σχετικά με αυτή θα είναι στην διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου. Από σωρεία αποφάσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου στις οποίες εξετάστηκαν οι πιο πάνω πρόνοιες (βλ. μεταξύ άλλων ***Eleftheriou v****

**Roussou [1958] 23 C.L.R 191, Γιαννάκης Φιλίππου v. Έλενας Φιλίππου (1990) 1 AAD 890 και Νίτσα Θρασυβούλου v. Arto Estates Ltd (1993) 1 AAD 12)** προκύπτει ότι η διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου θα πρέπει να ασκείται δικαστικά και όχι αυθαίρετα και ότι ο γενικός κανόνας είναι ότι αυτά ακολουθούν το αποτέλεσμα εκτός αν υπάρχει καλός λόγος για έκδοση διαφορετικής διαταγής.

Στην υπόθεση **Νίτσα Θρασυβούλου v. Arto Estates Ltd** (πιο πάνω) σελ 15 ο Πικής Δ., (όπως ήταν τότε) ανέφερε τα εξής :

«Είναι θεμελιωμένο ότι ο βασικός παράγοντας που διέπει την άσκηση της διακριτικής εξουσίας του Δικαστηρίου ως προς τα έξοδα , είναι το αποτέλεσμα της δίκης. Θεωρείται ασύννομο ο δικαιωθής διάδικος να επωμίζεται τα έξοδα της υπεράσπισης των δικαιωμάτων του και εύλογο να τα επωμίζεται ο αποτυχών διάδικος , η αδικαιολόγητη προσφυγή του οποίου στο Δικαστήριο (όπως τεκμηριώνεται από το αποτέλεσμα) αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία των εξόδων. Κλασσικό παράδειγμα εξαίρεσης από τον κανόνα αποτελεί η περίπτωση επιτυχόντα διάδικου ο οποίος συμβάλλει με το χειρισμό της υπόθεσης του στην αύξηση των εξόδων της δίκης. Σ' εκείνη την περίπτωση δικαιολογείται ο μετριασμός της εφαρμογής του κανόνα (τα έξοδα ακολουθούν το αποτέλεσμα) και η άσκηση της διακριτικής ευχέρειας του Δικαστηρίου , ώστε να αντανakλάται η συμβολή του επιτυχόντα διαδίκου στην διόγκωση των εξόδων. Δεν είναι όμως παραδεκτή η αποστέρηση των εξόδων του επιτυχόντα διαδίκου χωρίς αποχρώντα λόγο».

Στην υπόθεση **Georghios E. Glykys v. Ioannis Stylianou Ioannides 24 C.L.R 220** το Εφετείο επεσήμανε ότι η επίδειξη καλής προαίρεσης (kindness) από το δικαστήριο προς τον αποτυχόντα διάδικο προς μετριασμό των οποιωνδήποτε αισθημάτων πικρίας δε συνιστά κριτήριο για την άσκηση διακριτικής ευχέρειας του δικαστηρίου για τη μη επιδίκαση εξόδων.

Στην παρούσα περίπτωση ο μόνος λόγος που προβάλλουν οι εφεσεύοντες ότι δεν έπρεπε να διαταχθούν να καταβάλουν τα έξοδα της ανταπαίτησης τους που είχε

απορριφθεί ήταν διότι αυτή συνεκδικάστηκε μέσα στα ίδια πλαίσια που προωθήθηκε η αγωγή (απαίτηση των εφεσίβλητων) . Είναι γεγονός ότι η εκδίκαση της ανταπαίτησης δεν έγινε με την ξεχωριστή διαδικασία που διαλαμβάνει η Δ. 33 Θ.9 των περί Πολιτικής Δικονομίας Διαδικαστικών Κανονισμών , αλλά εκδικάστηκε μέσα στο ίδιο πλαίσιο με την εκδίκαση της αγωγής. Εκδίδοντας απόφαση υπέρ των εφεσίβλητων (εναγόντων) το πρωτόδικο δικαστήριο καταδίκασε τους εφεσείοντες στην καταβολή εξόδων της αγωγής αλλά περιόρισε αυτά στο 1/3 αφού μέρος της απαίτησης τους είχε απορριφθεί. Αναφορικά με την ανταπαίτηση οι οδηγίες του δικαστηρίου ήταν όπως τα έξοδα υπολογιστούν από τον πρωτοκολλητή. Κρίνουμε ότι το θέμα που εγείρουν οι εφεσείοντες (ότι δηλαδή η απαίτηση και ανταπαίτηση συνεκδικάστηκαν) είναι γεγονός που μπορεί ο Πρωτοκολλητής να λάβει υπόψη κατά τον υπολογισμό των εξόδων της ανταπαίτησης , ούτως ώστε να μην επιβαρυνθούν οι εφεσείοντες με διπλά έξοδα. Υπάρχουν όμως έξοδα, όπως για παράδειγμα η σύνταξη δικογράφων που αφορούν την ανταπαίτηση , που κανονικά βαρύνουν τους εφεσείοντες. Έτσι κρίνουμε ότι ούτε ο λόγος αυτός ευσταθεί».

Όπου ένας διάδικος έχει χειριστεί την υπόθεση με τέτοιο τρόπο έτσι που να επιβαρύνει την διαδικασία με έξοδα , δυνατόν να μην του επιτραπούν όλα τα έξοδα. Ακόμη και όπου ένας διάδικος πετυχαίνει στην αγωγή του , δυνατόν να μην του επιδικαστούν όλα τα έξοδα όπου πχ του είχε γίνει πρόταση για πληρωμή της απαίτησης σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας το οποίο και απέρριψε. Να σημειωθεί επίσης ότι σύμφωνα με τους Δικονομικούς θεσμούς υπάρχει δυνατότητα καταβολής στο Δικαστήριο ποσού προς ικανοποίηση της απαίτησης του Ενάγοντα την οποία αν δεν αποδεχθεί ο Ενάγων , δυνατόν να μην του επιτραπούν περαιτέρω έξοδα εάν τελικά η απόφαση του Δικαστηρίου είναι ίση ή μικρότερη του ποσού που πληρώθηκε στο Δικαστήριο. Επίσης υπάρχει δυνατότητα το Δικαστήριο να διατάξει την καταβολή των εξόδων από ένα ή περισσότερους των Εναγομένων σε βάρος άλλων Εναγομένων οι οποίοι θεωρούνται οι πραγματικοί υπαίτιοι για τα θέματα που ηγέρθησαν και εκδικάστηκαν ή ακόμη και το Δικαστήριο μπορεί να κάνει καταμερισμό των εξόδων.

Τα έξοδα υπολογίζονται από τον Πρωτοκολλητή και εγκρίνονται από το Δικαστήριο συμφώνως των διαδικαστικών θεσμών.

Τέλος για σκοπούς της εισαγωγής αυτής στο θέμα των εξουσιών του Δικαστηρίου για το θέμα των εξόδων είναι χρήσιμο να παραπέμψουμε σε ένα απόσπασμα από τον ***Odgers on Pleading and Practice , 20<sup>th</sup> edition*** , στην **σελ 398**, όπου διευκρινίζεται ότι ένας διάδικος ο οποίος κερδίζει υπόθεση στο Δικαστήριο και εισπράττει τα δικαστηριακά έξοδα από τον αντίδικο του , είναι πολύ πιθανόν να κληθεί να πληρώσει και επιπρόσθετα έξοδα στον Δικηγόρο του πέραν αυτών για τα οποία είχε καταδικασθεί ο αντίδικος. Τούτο προκύπτει από το γεγονός ότι είναι ενδεχόμενο και σχεδόν βέβαιο σε κάθε υπόθεση ο Δικηγόρος του να δικαιούται και σε εξωδικαστηριακή αμοιβή διά συνεντεύξεις και άλλα εξωδικαστηριακά θέματα σε σχέση με την προώθηση της υπόθεσης για τα οποία δεν βαρύνεται σύμφωνα με την πρακτική αλλά και τους δικονομικούς θεσμούς ο αντίδικος δυνάμει της σχετικής δικαστικής απόφασης.

Το απόσπασμα έχει ως εξής :

*“Last comes the important question of “Costs”. The word is sometimes used to denote the remuneration which a party pays to his own solicitor. But it also means that sum of money which the court or a judge orders one litigant to pay to another to compensate the latter for the expense which he has incurred in the litigation. The amount so awarded seldom, if ever, repays the whole outlay which the successful litigant has been compelled to make; unless agreed the costs have to be taxed, and the taxing master very rarely allows the full amount which the successful party has to pay to his solicitor. The amount allowed on taxation is called “taxed costs” and this , as a rule, is all that the unsuccessful party has to pay to his opponent. The difference between “taxed costs” and the amount which*

*the successful party is liable to pay to his own solicitor is known as “extra costs” and this the successful party must pay out of his own pocket”.*

Να σημειώσουμε ότι σίγουρα το κόστος παρουσίασης υπόθεσης στο Δικαστήριο είναι αρκετά μεγάλο αλλά ίσως όχι απαγορευτικό όπως σε άλλες χώρες όπως την Αγγλία όπου έχει λεχθεί «The Courts of Law like the Ritz Hotel are open to everybody”.

**Δρ. Χρίστος Κληρίδης**  
**Αναπληρωτής Καθηγητής**  
**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο**